

Motion till riksdagen 2024/25:3383

av Camilla Hansén m.fl. (MP)

med anledning av prop. 2024/25:143 En tioårig grundskola

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna förskolans pedagogik i nya årskurs 1 och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behörigheter, validering och kompetensutveckling och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om övergångsregler och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Utformningen med en tioårig grundskola kan rätt införd och med tillskott av nödvändiga resurser leda till stärkta insatser för barns läs- och skrivinlärning och matematiska utveckling, men också deras utveckling vad gäller skapande och estetiska uttrycksformer, kunskap om natur, teknik och samhälle samt lekar, fysisk aktivitet och utevistelse. Miljöpartiet vill se att den tioåriga grundskolans första år fortsatt bygger på vetenskap och beprövad erfarenhet vad gäller lärande lek som pedagogisk grund.

Det svenska skola behöver är skickliga lärare som har tillräckligt med tid för sina elever. En viktig förutsättning är att den stora kompetens som finns bland de som nu jobbar i förskoleklassen tas till vara och utvecklas i den nya tioåriga grundskolan. Det kommer att behövas en kompetensutvecklingsinsats för både förskollärare och grundskollärare, och resurser för att säkerställa en bra övergång och en fortsatt kvalitativ undervisning samt en likvärdighet i hela landet. För att det ska bli en lyckad reform som ökar likvärdigheten är ett ökat statligt ansvar för skolans finansiering av största vikt, särskilt i en tid när kommuner och regioner brottas med stora budgetunderskott.

Bakgrunden till en tioårig grundskola

Förskoleklassen infördes redan 1998 som en egen skolform med avsikten att underlätta övergången mellan förskola och skola. Intentionen med förskoleklassen var att ge alla elever möjlighet att delta i en tioårig pedagogisk verksamhet, för att ge goda förutsättningar för lärande och utveckling och möjlighet att nå kunskapsmålen i grundskolan. Förskoleklassen var inte obligatorisk. Det visade sig att utbildningen i förskoleklassen inte fullt ut har fungerat som den var tänkt. Statens skolinspektions kvalitetsgranskning av förskoleklassen 2015 visar bl.a. att endast i en fjärdedel av de granskade förskoleklasserna fick eleverna i huvudsak en undervisning som planeras, genomförs och följs upp utifrån läroplanens övergripande mål för kunskaper. Skolinspektionen konstaterade att detta är ett problem utifrån principen om en likvärdig utbildning som uttrycks i skollagen. Ofta saknades dessutom ett pedagogiskt samarbete mellan lärarna i förskoleklassen och grundskolan. Skolinspektionen konstaterade också att den statliga styrningen av förskoleklassen hade stora brister.

Under de senaste tio åren har flera viktiga reformer genomförts av den dåvarande regeringen med Miljöpartiet och Socialdemokraterna i syfte att förbättra styrningen av förskoleklassen och övergången till skolan. År 2016 fick förskoleklassen ett särskilt avsnitt i läroplanerna och därmed förtydligades skolformens syfte och centrala innehåll samt delarna om samverkan mellan förskoleklassen och skolan. Sedan hösten 2018 är förskoleklassen en obligatorisk skolform. En del i regeringens bedömning redan då var att om det i ett senare skede skulle bedömas önskvärt att omvandla förskoleklassen till en del av grundskolan så underlättades detta av att förskoleklassen redan ingick i det obligatoriska skolväsendet. Sedan juli 2019 gäller även Läsa-skriva-räkna-garantin för tidiga stödinsatser i förskoleklassen och lågstadiet. Garantin för tidiga stödinsatser finns för att skolor tidigt ska uppmärksamma elever som riskerar att inte uppfylla kriterier för bedömning av kunskaper i svenska, svenska som andraspråk eller matematik. Det är viktigt att reformen fortsätter att utvärderas och utvecklas för att ge elever och lärare det stöd som behövs för att skolans resurser ska prioriteras till de yngsta eleverna som lägger grunden för lärandet för lång tid framöver.

Regeringen med Miljöpartiet och Socialdemokraterna i samverkan tillsammans med Liberalerna och Centerpartiet kom överens om att bereda möjligheten att införa en tioårig grundskola och beslutade i mars 2020 att ge en utredare i uppdrag att utreda en tioårig grundskola genom att förskoleklassen görs om till årskurs 1. Utredningen överlämnade i maj 2021 betänkandet En tioårig grundskola – Införandet av en ny årskurs 1 i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan (SOU 2021:33).

Förskoleklassen utgör i dag en egen skolform och detta innebär ytterligare ett byte av skolform för de yngsta eleverna, vilket inte ger samma kontinuitet som en mer sammanhållen skolgång. En övergång från en verksamhet till en annan kan utgöra ett hinder för en kontinuitet i undervisningen i det längre perspektivet och därmed för elevernas lärande. En tioårig grundskola skulle innebära enbart en övergång till skillnad från i dag där barnet i de flesta fall först gör en övergång mellan förskolan och förskoleklassen, för att kort därefter göra ytterligare en övergång till årskurs 1. En tioårig grundskola ökar även möjligheten för samma lärare att följa eleverna under en längre tid. Flertalet remissinstanser är överlag positiva till förslaget i sig, men flera remissinstanser ser dock en risk att tillräcklig hänsyn inte kommer att tas till förskolans pedagogik i nya årskurs 1 samt att ett stort antal behöriga förskollärare helt plötsligt ska anses vara obehöriga. Dessa två är viktiga frågor för Miljöpartiet.

Värna förskolans pedagogik i nya årskurs 1

Av propositionen framgår att det regelverk som gäller för de olika skolformerna i övrigt även ska gälla för nya årskurs 1, även om utbildningen för eleverna bör vara anpassad efter deras ålder. Miljöpartiet anser att ordet ”bör” är för vagt. Utredningen bedömer att det är av stor betydelse att de arbetssätt och den pedagogik som präglar förskoleklassen sedan den bildades 1998 också har sin givna plats i nya årskurs 1. Vi anser att utbildningen i nya årskurs 1 behöver integrera förskolans och grundskolans arbetssätt och pedagogik. Förskoleklassens verksamhet kännetecknas av att den, i högre grad än de övriga obligatoriska skolformerna, kombinerar förskolans och skolans pedagogik och arbetssätt. För att intentionen med reformen ska kunna förverkligas bedömer utredningen att det är av avgörande betydelse att undervisningen i blivande årskurs 1 även framgent präglas av detta arbetssätt, och att de lärare som ska arbeta i nya årskurs 1 kan integrera förskolans pedagogik och arbetssätt på lämpligt sätt i undervisningen. Utredningen föreslår därför att Skolverket, i samverkan med lärosäten, ges i uppdrag att genomföra ett förskolepedagogiskt lyft för lärare med detta ändamål.

Flera remissinstanser, bl.a. Skolverket och Sveriges Kommuner och Regioner, betonar detta starkt och anser att undervisningen i nya årskurs 1 ska kännetecknas av en kombination av förskolans och grundskolans arbetssätt och pedagogik, i syfte att stimulera barns utveckling och lärande. Specialpedagogiska skolmyndigheten ser en risk att tillräcklig hänsyn inte kommer att tas till förskolans pedagogik i nya årskurs 1. Idéburna skolors riksförbund anser att förskolans pedagogiska tankar snarare bör stärkas och vidareutvecklas i skolans möte med de yngre barnen. Även Skolinspektionen framhåller att utredningens forskningsöversikt samt internationella erfarenheter inte entydigt talar för fördelarna med en tidigare skolstart. Om tidigarelagd skolstart även ska leda till förbättrade kunskapsresultat krävs enligt myndigheten stimulerande lärmiljöer som är anpassade efter elevernas låga ålder och olika behov. Uppsala universitet föreslår till och med att den tänkta integreringen och förberedande karaktären med grundskolans första årskurs särskilt ska anges i skollagens mål- och syftesbeskrivningar för grundskolan.

Reformens stora värde i att förhindra ytterligare ett byte av skolform för de yngsta eleverna och därmed större kontinuitet och en mer sammanhållen skolgång får inte innebära att förskoleklassens värdefulla kombination av förskolans och grundskolans arbetssätt och pedagogik går förlorad. Förskoleklassens syfte att stimulera barns utveckling och lärande är helt grundläggande och det finns ett stort stöd från remissinstanserna avseende detta. För att reformen ska bli lyckad anser Miljöpartiet att det är av avgörande betydelse att undervisningen i blivande årskurs 1 ska präglas av detta arbetssätt, och att de lärare som ska arbeta i nya årskurs 1 kan integrera förskolans pedagogik och arbetssätt på lämpligt sätt i undervisningen.

Generösa övergångsregler och kompletterande fortbildning för förskollärare behövs

Förslaget att förskoleklassen upphör som skolform och att en ny första årskurs införs i grundskolan och motsvarande skolformer kommer att få konsekvenser för lärarförsörjningen samt för yrkesverksamma och blivande lärare och förskollärare. Dessa konsekvenser är starkt kopplade till vilka krav som ska gälla för att vara behörig att undervisa

i nya årskurs 1 i grundskolan eller i en motsvarande skolform samt satsningar på fortbildning och kompetensutveckling.

Förskollärare kommer inte att vara behöriga att undervisa i nya lågstadiet. För att möjliggöra för huvudmännen att säkerställa rätt behörighet i nya årskurs 1, samt för förskollärare och lärare som i dag är anställda för arbete i förskoleklassen att genomgå behörighetsgivande fortbildning, föreslår utredningen övergångsbestämmelser om fem år, eller i vissa fall åtta år.

Regeringen har valt att inte låta utredningens förslag omfattas av propositionen, utan regeringen ska först senare reglera det på förordningsnivå. Regeringen vet i nuläget inte vilka åtgärder som kan bli aktuella och detta väcker naturligtvis oro och frågor. För förskollärare och lärare landet runt – och för oss som ska ta ställning till propositionen – vore det värdefullt att redan nu känna till hur regeringen avser att försäkra sig om rätt kompetens för de yngsta elevernas skolgång. Risken är nämligen att reformen inte maktar med att uppfylla sina syften om starkare kunskapsutveckling om undervisande lärare inte har rätt kompetens och behörighet. Vi kan inte försätta Sverige och alla landets förskollärare i en situation där nu behöriga lärare med mångårig erfarenhet och stor kunskap av pedagogiskt lärande för sexåringar blir obehöriga för just pedagogiskt lärande för sexåringar.

Från Miljöpartiets perspektiv är det viktigt att den stora kompetens som finns bland de som jobbar i förskoleklassen tas till vara och utvecklas i den nya tioåriga grundskolan. Det är också viktigt att lärare som inte undervisat de yngsta eleverna, och nu förväntas arbeta i hela den nya grundskolan, breddar sin kompetens vad gäller pedagogik på lekens grund för de yngsta eleverna. Det kommer att behövas en kompetensutvecklingsinsats för både förskollärare och grundskollärare, samt resurser för att säkerställa en bra övergång och en fortsatt kvalitativ undervisning och likvärdighet i hela landet.

Därför förordar vi generösa övergångsregler i kombination med starka incitament till den fortbildning som behövs samt validering av lärares befintliga kompetens. Det är inte rimligt att i tider av prognostiserad lärarbrist, trots minskande barnkullar, låta kompetenta förskollärare bli obehöriga för ett arbete de redan nu utför.

Camilla Hansén (MP)

Mats Berghund (MP)

Jan Riise (MP)

Nils Seye Larsen (MP)

Annika Hirvonen (MP)

Ulrika Westerlund (MP)